

уделяється тому, що дослідження позицій і верованій в глобальних і національних культурах допомагає зосередитися на розличнях і прогнозувати вербальне поведіння партнера – представителя іншої культури. Одним із факторів, які допомагають подолати культурні розличня, є трансформація глобальних культур в сторону індивідуалізму, який розглядається як полярна культура по відношенню до інших глобальних культур: трайбалізму, колективізму і квазі-колективізму. Висококонтекстуальні і дистанційовані від влади культури є важливими характеристиками в прогнозуванні вербального поведіння, і тому повинні зайняти підходяще місце як в кросс-культурних дослідженнях, так і в методиках навчання англійському мові. Таким чином, особливу увагу повинно приділятися соціологічним дослідженням національних культур.

Ключові слова: глобальна культура, кросс-культурна комунікація, вербальне поведіння.

The article acted to the editorial board
01.04.2013

УДК 81'1

Діна Байсан

Структура концепту РІВНІСТЬ в англійській мові

У статті здійснено спробу дослідити структуру концепту РІВНІСТЬ в англійській мові. Наведено визначення концепту з позицій лінгвокультурології, сучасного напрямку в лінгвістиці, який трактує феномен культури через мовну інтерпретацію. Проаналізовано три складники (понятійний, образний, цілісний) лінгвокультурного концепту загалом та концепту РІВНІСТЬ в англійській мові зокрема. Отже, у статті з'ясовано понятійну основу лінгвокультурного концепту РІВНІСТЬ на основі словникових дефініцій лексеми *equality*, описано образний компонент лінгвокультурного концепту РІВНІСТЬ через виокремлення перцептивного образу й когнітивних метафор та досліджено ціннісну складову концепту за допомогою атрибутивних виразів, компонентом яких є лексема *equality*. На основі проведеного дослідження зроблено висновки, що в англійській мові концепт РІВНІСТЬ пов'язаний із поняттями рівних прав, симетрії та рівноваги. На образному рівні РІВНІСТЬ представлено переважно як візуально-перцептивний образ, який має певні когнітивно-метафоричні смисли. На аксіологічному рівні концепт тяжіє до позитивної оцінки.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, понятійний, образний, ціннісний складники, концептуальна метафора, перцептивний образ, фрейм.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній лінгвістичній науці простежується значний інтерес до вивчення зв'язку між мовою та культурою. Численні дослідження спрямовані на вивчення мовних явищ із лінгвокультурологічних позицій. Лінгвокультурологія – сучасний лінгвістичний напрям, який сформувався впродовж 90-х рр. ХХ ст. у результаті інтегрування мовознавства із такими суміжними дисциплінами, як культурологія, етнологія та етнографія. Розвиток цього напрямку зумовлений прагненням до осмислення феномену культури як специфічної форми існування людини й суспільства у світі, при цьому мова виступає як засіб інтерпретації людської культури [6, с. 110–112]. Основи лінгвокультурологічних досліджень закладені в працях В. фон Гумбольдта, Л. Вайсгербера, Е. Сепіра, Б. Уорфа, М. Коула та інших учених.

Стрижневим терміном понятійного апарату лінгвокультурології є лінгвокультурний концепт. В. А. Маслова співвідносить лінгвокультурні концепти з іменами абстрактних понять, у яких культурна інформація прикріплюється до понятійного ядра [4, с. 48]. В. І. Карасик та Г. Г. Слишкін вважають, що лінгвокультурний концепт – це умовна ментальна одиниця, спрямована на комплексне вивчення мови, свідомості та культури [3, с. 76]. На думку С. Г. Воркачова, лінгвокультурний концепт є семантичним утворенням високого ступеня абстракції та являє собою продукт абстрагування семантичних ознак, притаманних визначеній кількості значущих мовних одиниць [2, с. 79].

Уважають, що лінгвокультурний концепт має трикомпонентну структуру [3, с. 76]. До його складу входять понятійний, образний та ціннісний елементи. Понятійний елемент формується фактуальною інформацією про реальний чи уявний предмет, який слугує основою для утворення концепту. Понят-

тя – це результат пізнання предмета чи явища. Основу понятійного складника концепту утворюють семантичні ознаки, які дають змогу протиставити концепт слову відносно організації їхнього внутрішнього змісту. Внутрішній зміст слова – це сукупність сем та лексико-семантичних варіантів і емоційна забарвленість (конотація). Внутрішній зміст концепту – це сукупність смислів, організація яких суттєво відрізняється від організації сем і лексико-семантичних варіантів слова [1, с. 358].

Образний складник концепту – це характеристики предметів, явищ, подій, які відображені в пам'яті людини. Концепти зберігаються в людській свідомості у вигляді образів, символів. Образність концепту зумовлена його метафоричністю. Образний складник фіксує когнітивні метафори і тим самим підтримує концепт у мові та свідомості.

Ціннісний складник лінгвоконцепту (деякі автори, як-от С. Г. Воркачов, уживають термін *лінгвокультурний концепт*) відображає національну специфіку семантики мовних одиниць, які сукупно відображають мовну картину світу його носіїв. Саме ціннісний елемент відрізняє лінгвоконцепт від інших ментальних одиниць, які використовують у різних галузях науки (когнітивний концепт, фрейм, сценарій тощо). Центром лінгвокультурного концепту завжди є цінність, оскільки культуру характеризує система цінностей, що їй притаманна.

Мета статті – описати структуру лінгвокультурного концепту РІВНІСТЬ в англійській мові. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виявити понятійну основу лінгвокультурного концепту РІВНІСТЬ на основі словникових дефініцій лексеми *equality*;
- описати образний компонент лінгвокультурного концепту РІВНІСТЬ через виокремлення перцептивного образу та когнітивних метафор;
- проаналізувати ціннісний складник досліджуваного концепту за допомогою атрибутивних виразів, компонентом яких є лексема *equality*.

Матеріалом дослідження слугували лексикографічні джерела: Longman Dictionary of Contemporary English, Merriam-Webster's Collegiate Thesaurus, Oxford Advanced Learner's Dictionary, Collins English Dictionary, Online Etymology Dictionary та корпусні дані (British National Corpus).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Рівність належить до базових демократичних цінностей. В англійській мові рівність позначається лексемами *equality* та *parity*. У Британському національному корпусі (BNC) нараховується 1513 випадків уживання лексеми *equality* та 381 випадок вживання лексеми *parity*. У нашому дослідженні лінгвокультурного концепту РІВНІСТЬ в англійській мові ми спиратимемося на результати аналізу більш уживаної лексеми на позначення рівності, тобто *equality*.

Слово *equality* походить із латин. *aequalitas* 'рівність, однаковість, схожість'. Перше вживання *equality* в англійській мові зафіксоване в XV ст. зі значенням 'однакові права, привілеї' [11].

Відповідно до дефініцій із сучасних словників англійської мови *equality* позначає:

- 1) рівноправність, рівність за статусом, можливостями, правами, рівномірний розподіл благ.

Racial/social equality

'расова/соціальна рівність'

Don't you believe in equality between men and women?

'Хіба ти не віриш у рівність між чоловіками і жінками?'

- 2) математичну категорію рівності, рівняння [9; 10; 12].

Аналіз синонімічного ряду лексеми *equality* дає змогу уточнити характерні ознаки понятійної бази концепту. У тлумачних словниках та тезаурусах запропоновано такі синоніми: *parity*, *fairness*, *equal rights*, *equal opportunities*, *equitability*, *egalitarianism*, *impartiality*, *even-handedness*, *justice*, *similarity*, *likeness*, *evenness*, *balance*, *uniformity*, *equilibrium*, *symmetry* [8].

Із наведеного ряду синонімів випливає, що *equality* ототожнюється з рівністю прав і можливостей, *equality* пов'язана також із поняттям справедливості, і, крім того, є близькою до понять симетрії та рівноваги (останні, очевидно, синонімізуються зі словом *equality* в його математичному значенні). Переходячи до аналізу образного складника концепту РІВНІСТЬ, слід узяти до уваги, що образний складник концепту представлений, як зазначають З. Д. Попова та І. А. Стернін, власне перцептивним когнітивним образом та когнітивними метафорами [5, с. 108]. Власне перцептивний образ утворений сукупністю зорових, тактильних, смакових, звукових та нюхових образів. Метафоричний образ концепту формується сукупністю концептуальних метафор.

Застосовуючи ці настанови до нашого матеріалу, робимо висновок, що перцептивний образ, через який об'єктивується концепт РІВНІСТЬ в англійській лінгвокультурі, є, передовсім, зоровим:

we may perhaps see equality of condition [BNC]

‘можливо ми побачимо рівність умов’

what interests her is the vision of an equality between women and men [BNC]

‘її цікавить саме бачення рівності між жінками й чоловіками»

Segmentary ideas entailed a view of justice and equality [BNC].

‘Сегментарні ідеї включали бачення справедливості та рівності’.

Також лінгвокультурний концепт РІВНІСТЬ в англійській мові може відтворюватися через аудіовербальний образ:

This feeling is fostered by a political climate which proclaims egalitarianism and equality for all [BNC].

‘це відчуття створене на фоні політичного клімату, який проголошує егалітаризм та рівність для усіх.»

Основні концептуальні метафори, які відображають когнітивну структуру концепту РІВНІСТЬ в англійській мові:

РІВНІСТЬ – ЗМАГАННЯ/БОРОТЬБА

У межах даного когнітивного фрейму рівність може набувати різних утілень.

РІВНІСТЬ – ТРОФЕЙ

У цьому випадку рівність постає як об'єкт, якого домагаються через боротьбу.

I used to love this country and believe that someday we'd win our battle for equality [BNC].

‘Я любив цю країну і вірив, що одного дня ми переможемо в боротьбі за рівність’.

It is obvious that the fight for equality in America is far from over [BNC].

‘Очевидно, що боротьба за рівність в Америці завершиться не скоро’.

РІВНІСТЬ – ОБ'ЄКТ ЗАХИСТУ

Метафора схожа до попередньої, адже в цьому випадку рівність теж концептуалізується як об'єкт. Однак якщо в першому випадку його виборюють та домагаються, то тепер цей об'єкт захищають.

The purpose of the Non-discrimination Act is to safeguard equality in different sections of society [BNC].

‘Метою Закону про недискримінацію є забезпечення (досл. охорона) рівності в різних сферах суспільства’.

I want to sign up to protect equality and human rights in this country [BNC].

‘Я хочу підписатися, щоб захищати рівність та права людей у цій країні’.

У межах фрейму РІВНІСТЬ – ЗМАГАННЯ/БОРОТЬБА рівність може виступати не лише об'єктом, а й особою. Проаналізуємо такі концептуальні метафори:

РІВНІСТЬ – СУПРОТИВНИК

Women's role in politics will be restricted by the same male attitudes which militate against equality in the home [BNC].

‘Роль жінок у політиці буде обмежена таким самим ставленням чоловіків, за допомогою якого вони борються (досл. воюють) проти рівності вдома’.

The report is a reminder of the continued powerful opposition to equality, especially for black people [BNC].

‘Ця доповідь – це нагадування про тривале могутнє протистояння рівності, особливо щодо чорношкірих людей’.

У наведених прикладах рівність є одним із членів певного конфлікту, супротивником у певному протистоянні. Інколи рівність зазнає поразки, тобто перетворюється на переможеного, а інколи вона тріумфує, тобто здобуває перемогу.

РІВНІСТЬ – ПЕРЕМОЖЕНИЙ

You paid your money – ensuring some stab at equality and some control [BNC].

‘Ви заплатили гроші, забезпечивши собі певне придушення рівності (досл. удар рівності ножом) та певний контроль’.

РІВНІСТЬ – ПЕРЕМОЖЕЦЬ

They expressed the triumph of legal equality and state authority over the privileges of the landed aristocracy [BNC].

‘Вони виражали перемогу правової рівності та державної влади над привілеями земельної аристократії’.

РІВНІСТЬ – ОБ’ЄКТ БАЖАННЯ

Women strive for equality in the workplace [BNC].

‘Жінки прагнуть рівності на робочих місцях’.

This argument is not based on a desire for equality or for justice [BNC].

‘Цей аргумент не базується на бажанні рівності чи справедливості’.

Terry’s passion for equality appealed to my mind [BNC].

‘Я розумів непереборне бажання рівності, яке мав Террі’.

Особливістю досліджуваного концепту є його аксіологічна природа в англійському лінгвокультурному соціумі. Проаналізувавши на основі Британського національного корпусу 446 атрибутивних виразів, складовою частиною яких є лексема *equality*, ми зробили висновок, що для англійців рівність насамперед нерозривно пов’язана з расовою належністю (*racial equality*) – 119 випадків уживання. Також концепт РІВНІСТЬ асоціюється з економічним (*economic equality* – 23 вирази), соціальним (*social equality* – 19 виразів) та політичним (*political equality* – 16 виразів) розвитком. Крім того, важливою для англійців є гендерна рівність (*sexual equality*), яка нараховує 19 випадків вживання. Варто також зазначити, що найдовший синонімічний ряд атрибутів, поєднаних із лексемою *equality*, описує РІВНІСТЬ як абсолютне, повне, всеохоплене явище: *full/complete/absolute/total/substantive/earthly/broad equality* [BNC].

Ціннісний складник лінгвокультурного концепту актуалізується також за допомогою позитивно- та негативно-оцінних атрибутів. Негативно-забарвлені атрибути надають негативної оцінки явищу, а позитивно-оцінні прикметники пом’якшують створений у свідомості певної нації негативний образ певного предмета чи явища. Щодо сприйняття концепту РІВНОСТІ, то на основі дослідження матеріалу з Британського мовного корпусу можна сказати, що позитивні риси, якими наділяють РІВНІСТЬ, переважають над негативними. Зокрема РІВНІСТЬ постає як щось:

- справжнє: *true equality, real equality, genuine equality*;
- демократичне: *democratic equality*;
- ефективне: *effective equality*;
- правильне: *right equality*;
- моральне: *moral equality*;
- справедливе: *fair equality*;
- веселе, яке приносить радість: *joyous equality, cheerful equality*.

Усі означені вище риси належать до позитивних. Із негативного боку РІВНІСТЬ існує як щось:

- грубе: *rough equality, rude equality*;
- брудне: *raunchy equality*.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, проведене дослідження структури концепту РІВНІСТЬ в англійській мові показало, що відповідний концепт становить складне утворення. Зокрема, концепт РІВНІСТЬ пов’язаний із поняттями рівних прав, справедливості, симетрії та рівноваги. На образному рівні РІВНІСТЬ представлено переважно як візуально-перцептивний образ, який має відповідні когнітивно-метафоричні смисли. На аксіологічному рівні концепт тяжіє до позитивної оцінки, хоча в деяких випадках має місце й негативне забарвлення.

Перспективи подальших досліджень визначені, зокрема, доцільністю зіставного аналізу репрезентації концепту РІВНІСТЬ із залученням матеріалу німецької та української мов.

Джерела та література

1. Венжинович Н. Ф. Лінгвокультурний феномен концепту (на матеріалі фразеологізмів англійської та української мов) / Н. Ф. Венжинович // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Філологічні науки. – 3, 2007. – № 3. – С. 357–361.
2. Воркачев С. Г. Методологические основания лингвоконцептологии / С. Г. Воркачев // Аспекты межкультурной деятельности. – Вып. 3. – Воронеж : [б. и.], 2002. – С. 79–95.
3. Карасик В. И. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : сб. науч. тр. / под ред. И. А. Стернина. – Воронеж : [б. и.], 2001. – С. 75–80.
4. Маслова В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
5. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ : «Восток-Запад», 2007. – 314 с.

6. Солдатова М. А. Понятие лингвокультурного концепта в лингвистических исследованиях / М. А. Солдатова // II Междунар. Бодуэн. чтения: Казанская лингвистическая школа: традиции и современность (Казань, 11–13 дек. 2003 г.): труды и материалы : в 2 т. Т. 2 / под общ. ред. К. Р. Галиуллина, Г. А. Николаева. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2003. – С. 110–112.
7. BNC – British National Corpus [Electronic Resource]. – [Mode of Access] : <http://corpus.byu.edu/bnc/>
8. Collins Cobuild – Learner’s Dictionary / edit. John Sinclair. – Cambridge : Collins Cobuild, 1996. – 1322 p.
9. Longman Dictionary of Contemporary English / edit. N. D. Turton, J. Brian Heaton. – Boston : Pearson ESL, 2003. – 1968 p.
10. Merriam-Webster’s Collegiate Thesaurus / Corporate Author. – New York : Merriam-Webster, 1994. – 894 p.
11. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. – Mode of Access : <http://www.etymonline.com/>
12. Oxford Advanced Learner’s Dictionary / edit. A. S. Hornby. – Oxford : Oxford University Press, 2010. – 1796 p.

Байсан Дина. Структура концепта РАВЕНСТВО в английском языке. В статье сделана попытка исследовать структуру концепта РАВЕНСТВО в английском языке. Дано определение концепта с позиций лингвокультурологии, современного направления в лингвистике, которое рассматривает феномен культуры посредством языковой интерпретации. Проанализированы три составляющих (понятийную, образную, ценностную) концепта в целом и концепта РАВЕНСТВО в частности. Итак, в статье выявлено понятийную составляющую концепта РАВЕНСТВО в английском языке на основании словарных дефиниций лексемы *equality*, описан образный компонент лингвокультурного концепта РАВЕНСТВО путем выделения перцептивного образа и когнитивных метафор, исследовано ценностную составляющую концепта с помощью атрибутивных фраз, компонентом которых есть лексема *equality*. На основании проведенного исследования сделано заключение, что в английском языке концепт РАВЕНСТВО связан с понятиями равных прав, симметрии и равновесия. На образном уровне РАВЕНСТВО представлено как визуально-перцептивный образ, который имеет определенные когнитивно-метафорические смыслы. На аксиологическом уровне концепт тяготеет к позитивной оценке.

Ключевые слова: лингвокультурный концепт, понятийная, образная, ценностная составляющие, концептуальная метафора, перцептивный образ, фрейм.

Baysan Dina. The Structure of the Concept of EQUALITY in the English Language. The article presents an attempt to research the structure of the concept of EQUALITY in the English language. The definition of concept is given from the standpoint of linguoculture, a modern linguistic trend which views the phenomenon of culture through language interpretation. The three components of linguocultural concept in general and of the concept of EQUALITY in particular are analyzed. These components are notional, imaginary and axiological. So, in the article, the notional component of the concept of EQUALITY in the English language is revealed on the basis of dictionary definitions of *equality* lexeme; the imaginary component of the linguocultural concept of EQUALITY is described by means of perceptive image and cognitive metaphors drawing; axiological component of the concept is researched through attributive phrases with *equality* lexeme. Having conducted our research, we came to the conclusion that in the English language the concept of EQUALITY is connected with equal rights, symmetry and balance. On the imaginary level it is seen as a perceptive image which has some metaphorical meaning. On the axiological level the positive value of the concept outweighs the negative one.

Key words: linguocultural concept, notional component, imaginary component, axiological component, conceptual metaphor, perceptive image, frame.

Стаття надійшла до редколегії
01.04.2013 р.

УДК 811.111:81.42 + 801.631.5

Лариса Белєхова

Візантійська символіка у світовій поезії епохи модернізму (зіставний аналіз словесних образів американської, канадської, російської та української поезії)

У статті запропоновано лінгвостилістичний аналіз поетичних текстів епохи модернізму, пояснено особливості архетипних символів Візантії, розкрито мовні механізми формування словесних образів-символів та виявлено лінгвостилістичні засоби втілення архетипної символіки в поетичних текстах різних лінгвокультур епохи модернізму.

Ключові слова: архетипні образи, образи-символи, модернізм, лінгвостилістичні засоби.

©Белєхова Л., 2013